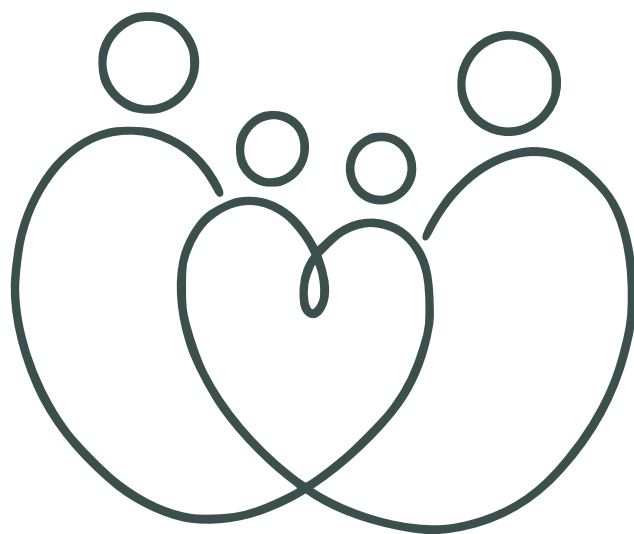

HANDLEDNINGSMATERIAL **ATT HÖRA TILL**

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Göteborgs
Stad

FORSKARSKOLAN FÖR
YRKESVERKSAMMA I
SOCIALTJÄNSTEN

Introduktion

BAKGRUND

Att känna tillhörighet betyder att ha en plats i en grupp där man känner sig värdefull, respekterad och accepterad.¹ Tillhörighet är ett grundläggande mänskligt behov² och brist på tillhörighet kan leda till exempelvis beteendeproblem och psykiskt lidande.³⁻⁹ Barn i familjehem har minst ett uppbrott från familj och sammanhang bakom sig och det är inte ovanligt med sammanbrott och omplaceringar.¹⁰⁻¹⁹ Det kan göra det svårare att skapa de stabila relationer och den trygghet som tillhörighet bygger på.

Syftet med handledningsmaterialet är att hjälpa familjehem att reflektera över det familjehemsplacerade barnets situation och att undersöka möjliga strategier för att hjälpa barnet att känna mer tillhörighet. Handledningsmaterialet är framtaget i forskning^{20,21} och är tänkt att användas för att stärka familjehemsplacerade barns känsla av familjetillhörighet. Materialet består av fem teman att samtala kring vid fem separata handledningstillfällen:

- Tid tillsammans
- Erfarenheter i vardag och till fest
- Se och stötta
- Vara lik
- Ovisshet och framtid

INFÖR HANDLEDNING

Börja med att fundera över om det är rätt tidpunkt för handledning kring tillhörighet i det aktuella familjehemmet. I början av en placering kan materialet användas i handledning för att stödja familjehemmet i att skapa trygghet för barnet, och hjälpa det att hitta sin plats i familjen. Senare kan materialet fungera som vägledning för familjehemmet i att utveckla strategier för att fördjupa relationerna.

Handledningsmaterialet kan användas i kronologisk ordning från tema 1 till tema 5, eller som fristående delar. Observera att känslan av tillhörighet är föränderlig och handledningsmaterialet kan användas återkommande för att fånga processen i en familj. Tillhörighet utgår alltid ifrån den tillfrågade personen. För att inkludera det placerade barnets perspektiv kan liknande frågor övervägas i samtal mellan barnet och dess egen socialsekreterare.

MATERIAL

Handledningsmaterialet består, utöver handledningsfrågorna, också av figurer och en cirkelkarta. Om figurer inte finns på arbetsplatsen behöver dessa inköpas innan start av handledningen. Cirkelkartan är bifogad längst bak i materialet, tillsammans med exempelbild på figurerna. Cirkelkartan kan med fördel kopieras i A3.

ANVÄNDNING

Se under respektive tema hur materialet kan användas.

ATT HÖRA TILL

BAKGRUND

- Syftet är att stärka familjehemsplacerade barns känsla av familjetillhörighet
- Materialet är tänkt att användas i handledning av familjehem
- Materialet är forskningsbaserat
- Materialet är uppdelat i fem teman: tid tillsammans, erfarenheter i vardag och till fest, se och stötta, vara lik samt ovisshet och framtid
- Materialet består av handledningsfrågor, figurer och cirkelkarta. Exempel på figurer och cirkelkarta återfinns längst bak i materialet.

FÖRBEREDELSE

- Förbered allt handledningsmaterial (frågor, figurer och cirkelkarta)
- Tänk igenom – är det rätt tid?
- Tänk igenom – använda frågorna kronologiskt eller fristående?
- Läs frågorna – behöver något anpassas efter den aktuella familjen?

TÄNK PÅ ATT...

- känslan av tillhörighet är föränderlig och individuell.
- handledning av tillhörighet kan ske återkommande.

1 Tid tillsammans

Berätta för familjehemmet att tillhörighet är ett allmänmänskligt behov. Att brist på tillhörighet kan få omfattade konsekvenser såsom beteendeproblem och psykiskt lidande.

Forskning visar att ju mer tid vi tillbringar tillsammans desto mer kan känslan av tillhörighet stärkas.²² Specifik forskning kring barn i familjehem har visat att deras känsla av familjetillhörighet kan stärkas ju mer tid de tillbringar tillsammans med olika familjemedlemmar.²⁰

Be familjehemmet välja ut figurer som representerar barnet och familjemedlemmarna runt barnet. Låt dem ställa barnet i mitten på cirkelkartan och därefter placera ut resten av familjemedlemmarna utifrån hur nära de tror att barnet känner sig var och en.

FRÅGA 1

Att ta emot ett barn i sin familj kan väcka en mängd olika känslor, allt från glädje och kärlek till en känsla av hopplöshet och maktlöshet. När du tittar på hur nära eller långt ifrån familjemedlemmarna står barnet – vad tänker och känner du då?

FRÅGA 2

På vilket sätt tror du att det spelar roll hur mycket tid bara barnet och du (eller annan familjemedlem) tillbringar tillsammans och hur nära ni står varandra?

FRÅGA 3

Det kan finnas praktiska skäl till varför mer tid tillsammans med barnet inte är möjligt just nu. Om du kunde förändra något så att du (eller annan familjemedlem) kunde tillbringa mer tid tillsammans med barnet – vad skulle du då vilja förändra?

FRÅGA 4

Är det något som vi har pratat om idag som gett dig en ny insikt, känsla eller idé?

Boka gärna in handledningstillfälle för tema 2, eller annat valfritt tema.

2 Erfarenheter i vardag och till fest

BAKGRUND

- Syftet är att stärka familjehemsplacerade barns känsla av familjetillhörighet
- Materialet är tänkt att användas i handledning av familjehem
- Materialet är forskningsbaserat
- Materialet är uppdelat i fem teman: tid tillsammans, erfarenheter i vardag och till fest, se och stötta, vara lik samt ovisshet och framtid
- Materialet består av handledningsfrågor, figurer och cirkelkarta. Exempel på figurer och cirkelkarta återfinns längst bak i materialet.

FÖRBEREDELSE

- Förbered allt handledningsmaterial (frågor, figurer och cirkelkarta)
- Tänk igenom – är det rätt tid?
- Tänk igenom – använda frågorna kronologiskt eller fristående?
- Läs frågorna – behöver något anpassas efter den aktuella familjen?

TÄNK PÅ ATT...

- känslan av tillhörighet är föränderlig och individuell.
- handledning av tillhörighet kan ske återkommande.

Berätta för familjehemmet att tillhörighet är ett allmänmänskligt behov. Att brist på tillhörighet kan få omfattande konsekvenser såsom beteendeproblem och psykiskt lidande.

Forskning visar att de erfarenheter vi gör tillsammans svetsar oss samman och ger en känsla av tillhörighet.^{1, 2} Familjehemsplacerade barn har också berättat om hur dessa erfarenheter kan stärka känslan av familjetillhörighet.²⁰ Det kan till exempel handla om de enkla och återkommande sakerna vi gör i vardagen eller när vi firar högtider tillsammans. Som familjehem samarbetar du med andra i det tredelade föräldraskapet, viktiga för barnet allihop. Det innebär också att kompromissa utifrån barnets bästa till exempel i samband med umgänge, vilket kan påverka möjligheten till att fira högtider.

Fråga vad familjehemmet har tänkt på sedan sist. Be dem att ställa upp figurerna som representerar barnet och barnets övriga familjemedlemmar utifrån hur nära de uppfattar att barnen känner sig var och en. Relatera gärna till figurerna under samtals gång genom att be familjehemmet visa vem de pratar om.

FRÅGA 1

Vad brukar barnet och du (och annan familjemedlem) göra återkommande tillsammans i vardagen?

FRÅGA 2

Finns det andra saker som barnet och du (och annan familjemedlem) skulle kunna göra återkommande tillsammans?

FRÅGA 3

Vilka helgtillfällen, högtider och traditioner (till exempel fredagsmys, födelsedagar, nyår, Eid, Nowruz, jul) firar ni oftast tillsammans i familjen?

FRÅGA 4

Om barnet inte firar dessa helgtillfällen, högtider och traditioner med er familj – hur kan ni ändå hjälpa barnet att känna sig inkluderad?

FRÅGA 5

Vilka helgtillfällen, högtider och traditioner firar barnet alltid eller ibland med sin ursprungsfamilj? Om ni inte har samma helgtillfällen, högtider eller traditioner som barnets ursprungsfamilj – hur kan ni intressera er för dessa i er familj?

FRÅGA 7

Är det något som vi har pratat om idag som gett dig en ny insikt, känsla eller idé?

Boka gärna in handledningstillfälle för tema 3 eller valfritt annat tema.

ATT HÖRA TILL

BAKGRUND

- Syftet är att stärka familjehemsplacerade barns känsla av familjetillhörighet
- Materialet är tänkt att användas i handledning av familjehem
- Materialet är forskningsbaserat
- Materialet är uppdelat i fem teman: tid tillsammans, erfarenheter i vardag och till fest, se och stötta, vara lik samt ovisshet och framtid
- Materialet består av handledningsfrågor, figurer och cirkelkarta. Exempel på figurer och cirkelkarta återfinns längst bak i materialet.

FÖRBEREDELSE

- Förbered allt handledningsmaterial (frågor, figurer och cirkelkarta)
- Tänk igenom – är det rätt tid?
- Tänk igenom – använd frågorna kronologiskt eller fristående?
- Läs frågorna – behöver något anpassas efter den aktuella familjen?

TÄNK PÅ ATT...

- känslan av tillhörighet är föränderlig och individuell.
- handledning av tillhörighet kan ske återkommande.

3 Se och stötta

Berätta för familjehemmet att tillhörighet är ett allmänmänskligt behov. Att brist på tillhörighet kan få omfattande konsekvenser såsom beteendeproblem och psykiskt lidande.

Forskning visar att barn i allmänhet definierar tillhörighet utifrån hur kvalitén på relationerna ser ut.^{23,24} Där de får stöd och blir sedda känner de tillhörighet. Familjehemsplacerade barn har också berättat hur detta är viktigt för deras känsla av tillhörighet.²⁰

Fråga vad familjehemmet har tänkt på sedan sist. Be dem därefter att ställa upp figurerna som representerar barnet och barnets övriga familjemedlemmar utifrån hur nära de uppfattar att barnen känner sig var och en. Relatera gärna till figurerna under samtals gång genom att be familjehemmet visa vem de pratar om.

FRÅGA 1

Kan du ge ett exempel på hur du (eller annan familjemedlem) har sett och stöttat barnet den senaste tiden (gyllene ögonblick)?

FRÅGA 2

Ser ni barnet och ger stöd på olika sätt i familjen? Vem och vad?

FRÅGA 3

Påverkar det hur nära du tror barnet känner sig de olika familjemedlemmarna (relatera till figurerna och cirkelkartan).

FRÅGA 4

Vad tänker du att du (och annan familjemedlem) kan göra för att se och stötta barnet ytterligare?

FRÅGA 5

Om det är svårt att se barnet eller ge barnet stöd (till exempel på grund av att barnet har svårt att ta emot stödet eller tidsbrist) hur skulle socialtjänsten kunna hjälpa er med detta?

FRÅGA 6

Är det något som vi har pratat om idag som gett dig en ny insikt, känsla eller idé?

Boka gärna in handledningstillfälle för tema 4 eller annat valfritt tema.

ATT HÖRA TILL

BAKGRUND

- Syftet är att stärka familjehemsplacerade barns känsla av familjetillhörighet
- Materialet är tänkt att användas i handledning av familjehem
- Materialet är forskningsbaserat
- Materialet är uppdelat i fem teman: tid tillsammans, erfarenheter i vardag och till fest, se och stötta, vara lik samt ovisshet och framtid
- Materialet består av handledningsfrågor, figurer och cirkelkarta. Exempel på figurer och cirkelkarta återfinns längst bak i materialet.

FÖRBEREDELSE

- Förbered allt handledningsmaterial (frågor, figurer och cirkelkarta)
- Tänk igenom – är det rätt tid?
- Tänk igenom – använda frågorna kronologiskt eller fristående?
- Läs frågorna – behöver något anpassas efter den aktuella familjen?

TÄNK PÅ ATT...

- känslan av tillhörighet är föränderlig och individuell.
- handledning av tillhörighet kan ske återkommande.

4 Vara lik

Berätta för familjehemmet att tillhörighet är ett allmänmänskligt behov. Att brist på tillhörighet kan få omfattande konsekvenser såsom beteendeproblem och psykiskt lidande.

Forskning visar att identifikation med en grupp påverkar känslan av tillhörighet.¹ Familjehemsplacerade barn berättar att sociala likheter såsom egenskaper, beteenden och intressen kan stärka känslan av tillhörighet.²⁰

Fråga vad familjehemmet har tänkt på sedan sist. Be dem att ställa upp figurerna som representerar barnet och barnets övriga familjemedlemmar utifrån hur nära de uppfattar att barnen känner sig var och en. Relatera gärna till figurerna under samtalets gång genom att be familjehemmet visa vem de pratar om.

FRÅGA 1

Ser du några likheter (egenskaper, beteende, intresse) mellan barnet och dig (om inte – gå direkt till fråga 3)? Mellan barnet och andra familjemedlemmar? Vilka likheter?

FRÅGA 2

Tror du att barnet har uppmärksammat likheterna själv? Om inte, kan du uppmärksamma barnet på detta, och på vilket sätt (med respekt för barnets ursprungsfamilj)? Hur tror du barnet skulle reagera?

FRÅGA 3

Påverkar likheten (egenskaper, beteende, intresse) eller avsaknaden av likhet, hur nära du tror barnet känner sig dig och de andra familjemedlemmarna (relatera till figurerna och cirkelkartan)? På vilket sätt?

FRÅGA 4

Hur skulle du (och de andra familjemedlemmarna) kunna utforska gemensamma likheter med barnet?

FRÅGA 5

Att se likhet kan vara svårare om barnet varit hos er en kortare tid, är äldre eller är svårt att ta till sig. Hur kan du (och de andra familjemedlemmarna) överkomma dessa eventuella hinder?

FRÅGA 6

Är det något som vi har pratat om idag som gett dig en ny insikt, känsla eller idé?

Boka gärna in handledningstillfälle för tema 5 eller annat valfritt tema.

BAKGRUND

- Syftet är att stärka familjehemsplacerade barns känsla av familjetillhörighet
- Materialet är tänkt att användas i handledning av familjehem
- Materialet är forskningsbaserat
- Materialet är uppdelat i fem teman: tid tillsammans, erfarenheter i vardag och till fest, se och stötta, vara lik samt ovisshet och framtid
- Materialet består av handledningsfrågor, figurer och cirkelkarta. Exempel på figurer och cirkelkarta återfinns längst bak i materialet.

FÖRBEREDELSE

- Förbered allt handledningsmaterial (frågor, figurer och cirkelkarta)
- Tänk igenom – är det rätt tid?
- Tänk igenom – använda frågorna kronologiskt eller fristående?
- Läs frågorna – behöver något anpassas efter den aktuella familjen?

TÄNK PÅ ATT...

- känslan av tillhörighet är föränderlig och individuell.
- handledning av tillhörighet kan ske återkommande.

5 Ovisshet och framtid

Berätta för familjehemmet att tillhörighet är ett allmänmänskligt behov. Att brist på tillhörighet kan få omfattande konsekvenser såsom beteendeproblem och psykiskt lidande.

Forskning visar att känslan av tillhörighet påverkas av i vilken utsträckning individen själv kan bestämma var den hör hemma.¹ Att inte ha möjligheten att påverka detta kan minska känslan av tillhörighet. Familjehemsplacerade barn har beskrivit detta i forskning.²⁰ De barn som bott stadigvarande i en familj och som var vårdnadsöverflyttade visade en tydligare familjetillhörighet.

Fråga vad familjehemmet har tänkt på sedan sist. Be dem att ställa upp figurerna som representerar barnet och barnets övriga familjemedlemmar utifrån hur nära de uppfattar att barnen känner sig var och en. Relatera gärna till figurerna under samtals gång genom att be familjehemmet visa vem de pratar om.

FRÅGA 1

Kan du berätta om något tillfälle då du tänker att barnet känt sig trygg med sin plats i er familj?

FRÅGA 2

Tror du att det finns tillfällen som barnet känner sig osäker på sin plats i er familj? När och varför? (om nej, hoppa över fråga 3)

FRÅGA 3

Kan du (och andra familjemedlemmar) stärka barnets känsla av familjetillhörighet vid dessa tillfällen? Hur?

FRÅGA 4

Om det är möjligt kan du (och andra familjemedlemmar) tänka dig att ha en relation till barnet när placeringen upphör på grund av beslut eller barnets ålder? Hur?

FRÅGA 5

Pratar du (och andra familjemedlemmar) med barnet om framtiden? Hur?

FRÅGA 6

Hur kan ni göra för att barnet ska känna sig som en del av er familj, även om ni inte vet hur länge barnet kommer att stanna hos er?

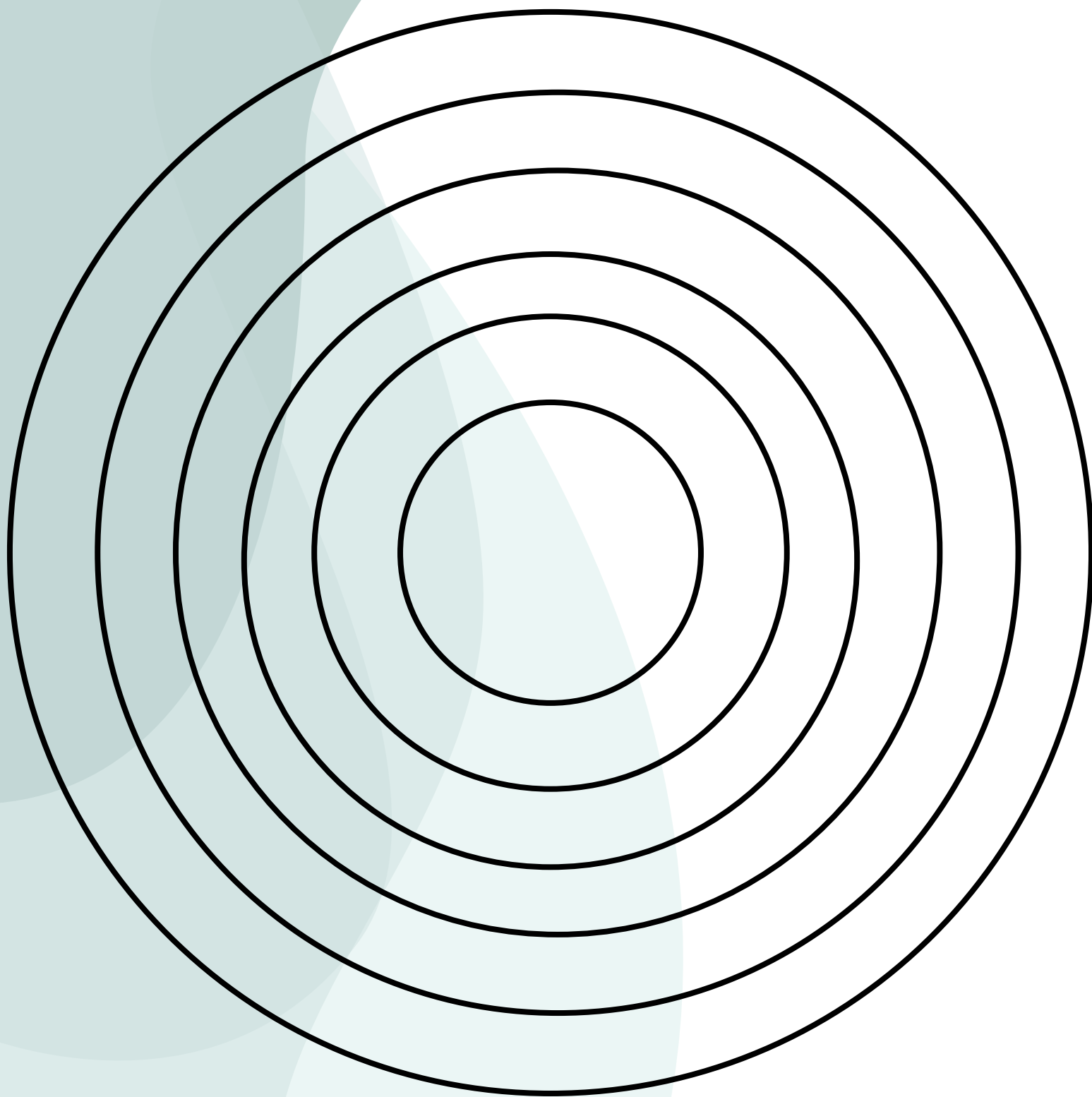
FRÅGA 7

Hur önskar du att du skulle placera figurerna om ett år – visa? Vad skulle krävas för att detta skulle ske?

FRÅGA 8

Är det något som vi har pratat om idag som gett dig en ny insikt, känsla eller idé?

CIRKELKARTA

Kopiera gärna i A3.

EXEMPELBILDER

Exempelbild på figurer med varierande åldrar, kön, hudfärg och religion. Tänk på att för många är husdjur också familjemedlemmar.

Exempelbild på neutrala figurer. Tänk på att för många är husdjur också familjemedlemmar.

HANDLEDNINGS SCHEMA

	Datum för handledning	Reflektioner från handledningstillfället/ Frågor att prata vidare om senare
1. Tid tillsammans		
2. Erfarenheter till vardags och till fest		
3. Se och stötta		
4. Vara lik		
5. Ovisshet och framtid		

REFERENSER

1. Mahar, A., Cobigo, V., & Stuart, H. (2013). Conceptualizing belonging. *Disability & Rehabilitation*, 35(12), 1026-1032.
2. Baumeister, R.F., & Leary, M.R. (2017). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Interpersonal Development*, 57-89.
3. Andersson, G. (2018). Relationship to parents in adulthood with a background of out of-home care in adulthood. *Child & Family Social Work*, 23(4), 633-639.
4. Bengtsson, T.T., & Møhlholt, A.-K. (2018). Creation of belonging and non-belonging in the temporal narratives of young people transitioning out of care in Denmark. *Nordic Social Work Research*, 8(sup 1), 54-64.
5. Brännström, L., Vinnerljung, B., & Hjern, A. (2020). Outcomes in adulthood after long-term foster care: A sibling approach. *Child maltreatment*, 25(4), 383-392.
6. Dworsky, A., Napolitano, L., & Courtney, M. (2013). Homelessness during the transition from foster care to adulthood. *American Journal of Public Health*, 103(S2), 318-323.
7. Helénsdotter, R. (2024). Överleva barndomen: effekter av att tvångsomhändertagna barn. *SNS Analys*, 106.
8. Lloyd, C. (2018). Moments of meaning – Towards an assessment of protective and risk factors for existential vulnerability among young women with mental ill-health concerns: A mixed methods project on clinical psychology of religion and existential health. (Doktorsavhandling), Acta Universitatis Upsaliensis.
9. Maguire, D., May, K., McCormack, D., & Fosker, T. (2024). A systematic review of the impact of placement instability on emotional and behavioural outcomes among children in foster care. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 1-15.
10. Biehal, N., Sinclair, I., & Wade, J. (2015). Reunifying abused or neglected children: Decision-making and outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 49, 107-118.
11. Fisher, P. A., Mannering, A. M., Van Scoyoc, A., & Graham, A. M. (2013). A translational neuroscience perspective on the importance of reducing placement instability among foster children. *Child Welfare*, 92(5), 9.
12. Konijn, C., Admiraal, S., Baart, J., van Rooij, F., Stams, G.-J., Colanese, C., Lindauer, R., & Assink, M. (2019). Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children & Youth Services Review*, 96, 483-499.
13. Skoog, V., Khoo, E., & Nygren, L. (2015). Disconnection and dislocation: Relationships and belonging in unstable foster and institutional care. *The British Journal of Social Work*, 45(6), 1888-1904.
14. Socialstyrelsen. (2023). Instabilitet bland barn och unga placerade i heldygnsvård enligt SoL och LVU. (2023-5-8548).
15. Vanderfaeillie, J., Goemans, A., Damen, H., Van Holen, F., & Pijnenburg, H. (2018). Foster care placement breakdown in the Netherlands and Flanders: Prevalence, precursors, and associated factors. *Child & Family Social Work*, 23(3), 337-345.
16. Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., Carlier, E., & Fransen, H. (2018). Breakdown of foster care placements in Flanders: incidence and associated factors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 27, 209-220.
17. Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Berlin, M. (2017). Placement breakdowns in long-term foster care – a regional Swedish study. *Child & Family Social Work*, 22(1), 15-25.
18. Vinnerljung, B., Öman, M., & Gunnarsson, T. (2004). Återplaceringar av barn i dygnsvård (I): - hur vanligt är det? *Socialvetenskaplig tidskrift*, 11(1).
19. Wulczyn, F., Parolini, A., Schmits, F., Magruder, J., & Webster, D. (2020). Returning to foster care: Age and other risk factors. *Children & Youth Services Review*, 116, 105166.
20. Larsson, S., Punzi, E., & Wissö, T. (2024). To Belong: Narratives about family belonging among children in foster families or where custody has been transferred. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 1-15.
21. Larsson, S., Punzi, E., & Wissö, T. (2025). Swedish Social Workers' Views on a Supervision Model for Discussing Family Belonging with Foster Parents: A Co-Production Approach. [Under review]
22. Okabe-Miyamoto, K., Walsh, L. C., Ozer, D. J., & Lyubomirsky, S. (2024). Measuring the experience of social connection within specific social interactions: The Connection During Conversations Scale (CDCS). *PloS one*, 19(1), e0286408.
23. Mason, J. (2019). What it means to be related. In V. May & P. Nordqvist (Eds.), *Sociology of personal life*. Basingstoke: Macmillan International Higher Education.
24. Costa, P., Gubello, A., & Tasker, F. (2021). Intentional kinship through caring relationships, heritage, and identity: Adoptive parents' inclusion of non-biological and non-affinal relationships on family maps. *Genealogy*, 5(4), 85.

KONTAKT

Ansvarig forskare

Sara Larsson

Göteborgs universitet / Göteborgs Stad

sara.larsson@socialsydvast.goteborg.se

HANDLEDNING FÖR FAMILJEHEM

ATT HÖRA TILL

Att känna tillhörighet är ett grundläggande mänskligt behov. Barn som placeras i familjehem har ofta med sig erfarenheter som gör känslan av tillhörighet extra skör. Handledningsmaterialet är forskningsbaserat och hjälper familjehem att reflektera över barnets situation och hitta vägar för att stärka känslan av familjetillhörighet.

Materialet består av fem teman som behandlar tid tillsammans, erfarenheter till vardags och till fest, stöd, likhet och framtidstro. Genom samtalsfrågor, figurer och en cirkelkarta blir tillhörighet ett konkret samtalsämne i handledningen – med barnets perspektiv i fokus.

Handledningsmaterialet är framtaget av Sara Larsson, verksam som familjehemssekreterare i Göteborgs Stad och doktorand vid Göteborgs universitet. Forskningen har bedrivits inom ramen för Forskarskolan för yrkesverksamma i socialtjänsten (FYS) och bygger på intervjuer med barn inom familjehemsvården samt workshops med familjehemssekreterare.

Materialet är avsett att användas av familjehemssekreterare i handledning av familjehem.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Göteborgs
Stad

FORSKARSKOLAN FÖR
YRKESVERKSAMMA I
SOCIALTJÄNSTEN

